

**IP UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris
CZU: 37.091:373.3(043.2)

MIDRIGAN TATIANA

**FUNDAMENTE ALE EDUCAȚIEI CENTRATE PE SUBIECT ÎN
FORMAREA COMPETENȚEI TEXTUALE A ELEVILOR DE
VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ**

Specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2024

**Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației”
a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.**

Președintele comisiei:

GHICOV Adrian, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Conducător științific:

GOLUBIȚCHI Silvia, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Referenți oficiali:

- 1. GORAȘ-POSTICĂ Viorica**, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Chișinău;
- 2. MARIN Mariana**, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Chișinău;
- 3. IANIOGLO Maria**, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat.

Susținerea tezei va avea loc la 25.10.2024, ora 10.00, în ședința Comisiei de susținere publică a tezei de doctor din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, sala Senatului, str. Ion Creangă, 1, bloc 2.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la 25 septembrie 2024.

Președintele Comisiei de susținere:

GHICOV Adrian, dr. hab., prof.univ. _____

Conducător:

GOLUBIȚCHI Silvia, dr., conf. univ. _____

Autor:

MIDRIGAN Tatiana _____

©Midrigan, Tatiana, 2024

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	5
CONȚINUTUL TEZEI	9
Capitolul 1. Repere teoretice ale competenței textuale a elevilor din învățământul primar.	9
Capitolul 2. Coordonatele metodologice ale educației centrate pe subiect în formarea competenței textuale a elevilor de vârstă școlară mică.	12
Capitolul 3. Dimensiunea experimentală de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect.	15
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	24
BIBLIOGRAFIE:	28
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI	30
ADNOTARE	32
ANNOTATION.....	33

LISTA ABREVIERILOR

- ELA – educație literar-artistică
- EL – educație lingvistică
- EC – eșantionul de control
- EE – eșantionul experimental
- MP(FeCeTe) – Modelul pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect
- SCE – strategia centrată pe elev
- ÎC – învățarea colaborativă
- P – produs școlar
- FB – calificativul „foarte bine”
- B – calificativul „bine”
- S – calificativul „suficient”
- i – descriptorul nivelului de performanță independent
- g – descriptorul nivelului de performanță ghidat de învățător
- s – descriptorul nivelului de performanță cu mai mult sprijin

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei de cercetare și importanța problemei abordate. Învățarea Limbii și literaturii române ca disciplină școlară în clasele primare face parte din planul-cadru ca disciplină obligatorie și are o însemnătate deosebită în formarea elevilor de vârstă școlară mică, asigurând evoluția lor intelectuală, urmărindu-se atât cultivarea limbajului oral, cât și a celui scris, fiind și baza celorlalte discipline.

În cadrul acestei discipline elevul, ca subiect al educației, se formează ca receptor și interpret al textelor literare, el însuși participând la menținerea și dezvoltarea valorilor limbii și literaturii naționale. În ceea ce privește educația literar-artistică, în ultimii ani s-au dezvoltat practici educaționale moderne, în care elevii se implică activ, printre acestea înscriindu-se și cele ce se referă la valorificarea textului literar și nonliterar.

Totodată, trebuie să se ia în considerare faptul că elevii fac parte din generația Alpha, conectată permanent la tehnologii informaționale, care se adaptează la aplicații și utilizează deja inteligențele artificiale disponibile. Pentru a crea un context favorabil lecturii și comprehensiunii textului din carte, cadrul didactic trebuie să fie în permanentă căutare de mecanisme prin care textul să fie în atenția motivată a elevului, să găsească modalități de receptare în procesul didactic: pregătirea conștientă a elevului pentru actul lecturii textului; de formarea-dezvoltarea gândirii și a creativității artistice; dobândind instrumente teoretico-literare asociate activităților de lectură, folosind diferite strategii de predare.

Activitățile educaționale, cu varietatea lor de forme, asigură interesul durabil al elevului pentru activitatea sa de vorbitor și cititor cult, elevat, având ca scop stimularea și dezvoltarea elevilor ca receptori/ producători de mesaje și interpreți ai diverselor texte, cu funcții clare în contextul actual. Așadar, la lecția de Limba și literatura română textul poate fi abordat într-o diversitate de modalități, pornind de la interacțiunea dintre *cititor – text; cititor – context; cititor – text – context*.

Textul implică variate resurse pedagogice, angajate la nivelul activității de formare a *competenței textuale* a elevilor, care vizează un șir de obiective realizabile și dimensiuni educaționale, grație potențialului informativ-formativ pe care îl deține și în scopul formării abilităților de explorare multiaspectuală a realității prin prisma textului. Acesta este dezideratul prim al *educației artistice* la ora de Limba și literatura română, elevul, ghidat de învățător, realizează o flexibilă și dinamică procesualitate a textului printr-un complex de operații, procese, acțiuni, printre care se înscriu și următoarele: *receptarea și înțelegerea textului, decodarea și interpretarea textului; transferul; autonomia creativă a textului; creația*.

Din punct de vedere procesual, *învățarea centrată pe subiect* este un deziderat al curriculumului pentru învățământul primar și vizează autorealizarea elevului, dezvoltarea calităților lui personale și personalizarea învățării. *Calitatea de subiect* implică capacitatea elevului de a se manifesta ca individualitate; a da dovadă de proactivitate, libertate în alegere și luarea de decizii; a-și asuma responsabilitatea pentru propriile decizii; a suporta cu demnitate consecințele deciziilor luate. Or, învățarea centrată pe elev prin texte literare/ nonliterare poate să dezvolte autonomia și independența elevilor prin delegarea responsabilităților înspre elev.

Pentru formarea *competenței textuale* e necesar de abordat textul din perspectiva mai multor niveluri, dintre care *nivelul comprehensiunii*, *nivelul analizei de text*, *nivelul interpretării de text* și altele. Textul literar contribuie la realizarea dezideratelor educaționale valabile nu numai pentru disciplina școlară respectivă, ci determinante și pentru procesul de formare a personalității elevului, care poate astfel să înțeleagă lumea în și prin text, care poate realiza textul în calitatea lui de semn lingvistic, care discerne „lucrul” textului și are formată competența de previziune textuală, care se înțelege pe sine în fața textului și care poate „primi” de la text un sine mai larg; un elev care prin text să poată să înceapă să se înțeleagă, să se înțeleagă mai bine, să se înțeleagă altfel.

Resursele informaționale ale textului sunt inepuizabile prin capacitatea lor de reproducere lărgită, cu efecte sinergice superioare, fiind purtător de informații semnificative și, evident, resursele pedagogice ale lui implică un șir de acțiuni imprimare la nivelul formării *competenței textuale* a elevului. Înțelegerea informației și producerea textului este asigurată de *formarea competenței textuale a elevului* și de modul lui specific de a da viață limbajului, de a produce un conținut textual de transfer, de transformare textuală, de competența lui de a scrie un text.

Descrierea situației în domeniul cercetării și identificarea problemei de cercetare.

Probleme ce vizează studiul noțiunii de *text* sunt reflectate, prin diverse demersuri teoretico-praxiologice, în investigațiile semnate de R. Bathes [1], H. Plett [38], P. Cornea [6], J. Kristeva [28], Gh. Crăciun [7], U. Eco [10], R. Ingarden [25], L. Papadima [34], V. Enciu [11], A. Gherasim, N. Cara [13] etc.

Esența *receptării textului literar/ nonliterar* este abordată de mai mulți cercetători: H. R. Jauss [27], W. Iser [26], P. Cornea [6], I. Șerdeal [41], C. Parfene [35], I. Pânzaru [36] etc.

Aspecte ale valorificării *textului literar/ nonliterar în clasele primare* în România este examinată de: I. Berca [2], V. Goia, I. Drăgotoiu [16], A. Pamfil [33], S. Nuță [31], I. Șerdeal [41], A. Hobjilă [23], M. Norel [30], F. Sâmihiian [39] etc.

În Republica Moldova problema *abordării textului literar/nonliterar* este reflectată de cercetătorii: A. Ghicov [15], Vl. Pâslaru [37], V. Goraș-Postică [18], C. Șchiopu [40], T. Cartaleanu [4], O. Cosovan [4], M. Marin [29], M. Hadârcă [22], S. Golubițchi [17], V. Oboroceanu [32] etc.

Conceptul de *competență textuală* este inclus în contextul cercetării pedagogice, semnate de H. C. Болтонова [49], И. В. Салосина [52] etc. Influența practicii lucrului la text asupra formării diverselor componente ale competenței profesionale a profesorului, precum și asupra formării competențelor cheie subiecților care învață, este, de asemenea, un subiect de interes științific în Bulgaria, studiat de către S. D. Georgieva [43]. A. V. Nesmeyanov, V. P. Shadoko definesc competența textuală care se formează în baza exercițiilor scrise în baza textului [47]. M. F. Slot abordează competența textuală ce se formează în baza textului multimodal [48].

În Republica Moldova *competența textuală* a fost cercetată de T. Cristei [9], A. Ghicov [41], M. Hadârcă [21] etc. Cercetătorul A. Ghicov menționează că *competența textuală* apare în cadrul metodologic al Curriculumului școlar la Limba și literatura română ca „piesă” indispensabilă standardului *cultura comunicării* lingvistice și literar-artistice [15, p.157-158]. Cercetătoarea M. Hadârcă stipulează că, esențialmente,

competențele de bază formate și dezvoltate în cadrul disciplinei Limba și literatura română, care integrează educația lingvistică și educația literară, sunt competența de comunicare (orală și scrisă) și competența de lectură. Aceste competențe au un caracter general, o structură complexă și includ mai multe **competențe specifice** (lingvistice, de receptare, *textuală*, culturală etc.) [22].

Cercetările ce elucidează problema **formării competenței textuale** sunt menționate de cercetătorul C. Șchiopu, care afirmă că nivelul aplicării, incluzând mai multe operații, denotă capacitatea elevului de a analiza faptele și problema, de a interpreta, a investiga, a clarifica și de a formula anumite idei [40, p.82]. Cercetătoarea M. Marin formulează ideea că prin activitatea de receptare se înțelege atât percepția propriu-zisă a operei literare, cât și activitățile de interpretare a acesteia [29].

Esența **educației centrată pe subiect** este abordată în Republica Moldova de: Vl. Guțu [19], S. Chicu, R. Solovei, M Hadârcă, A. Paniș, A. Cara [5], V. Goraș-Postică [18] etc.

În context internațional **conceptul educației centrate pe elev** a fost abordat de L. Trif [42], M. Goldrick [44], C. Grumly [45], L. Jones [46] etc.

Analiza studiilor menționate a scos în evidență următoarele **contradicții**:

- între cerințele tot mai mari ale societății la etapa actuală în privința formării competenței textuale a elevilor claselor primare și lipsa interesului tot mai evident al elevilor față de lectura textelor;
- între formarea digitală a elevilor de azi și dezideratele curriculare de formare a competenței textuale a elevilor claselor primare, bazată pe acțiuni de personalizare, de stimulare a interesului pentru lectura textelor.

De aici rezultă și **problema cercetării**: Care sunt reperele formării competenței textuale a elevilor din învățământul primar fundamentate pe dezideratele educației centrate pe subiect?

Scopul cercetării constă în determinarea și validarea experimentală a reperelor teoretico-aplicative ale formării competenței textuale a elevilor din clasele primare din perspectiva educației centrate pe subiect, structurate într-un model funcțional.

Obiectivele cercetării:

1. Examinarea noțiunilor cheie ale textului și valorificării educaționale a acestuia;
2. Consemnarea perspectivelor de semnificare referențială a textului;
3. Analiza elementelor, caracteristicilor, factorilor și condițiilor definitorii ale formării competenței textuale a elevilor din învățământul primar;
4. Determinarea specificului strategic și principiilor educației centrate pe subiect în contextul formării competenței textuale a elevilor (*textocentrismul*);
5. Fundamentarea teoretică și metodologică a *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect (elevocentrismul)*;
6. Conceperea demersului experimental de valorificare a textului în învățământul primar la nivel de proces și de produs; monitorizarea și evaluarea impactului intervențiilor educaționale în baza *Tehnologiei de formare a competenței textuale a elevilor asupra formării competenței textuale a elevilor de vârstă școlară mică*.

Ipoteza cercetării:

Formarea competenței textuale în contextul educației literar-artistice poate fi rezultativă în condițiile în care:

- vor fi identificate și aplicate repere teoretico-metodologice ale educației centrate pe subiect, adaptate la cerințele și caracteristicile de învățare ale elevilor;
- vor fi analizate și clarificate principiile, condițiile, strategiile pedagogice care să faciliteze formarea competenței textuale a elevilor din clasele primare, având în vedere mediul digital care influențează lectura textelor în defavoarea acestuia;
- va fi elaborat și validat experimental *Modelul pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect*, prin valorificarea *Tehnologiei de formare a competenței textuale a elevilor*.

Metodologia cercetării științifice se constituie din *metode teoretice* (analiza și sinteza teoriilor, concepțiilor, ideilor, viziunilor cercetătorilor în domeniu, metoda ipotetico-deductivă; metoda comparativă, metoda descriptivă), *metode interpretative* – hermeneutica analitică, analiza cantitativă și calitativă a datelor, interpretarea datelor cantitative, structurarea interpretativă a figurilor și tabelelor; *metode empirice* (observația, convorbirea, testul, chestionarul, probe practice, experimentul pedagogic), *metode matematice și statistice* pentru prelucrarea matematico-statistică a datelor experimentale (testul t-Student, SPSS).

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în: esențializarea pedagogică a noțiunii de *text* și a procesului de *formare a competenței textuale* (perspective, deziderate, caracteristici, factori, componente, principii); conceptualizarea *bazei strategice* a valorificării textului: conceptele de *textocentrism* și *elevocentrism*; fundamentarea teoretico-metodologică a *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect*; elaborarea și valorificarea praxiologică a *Tehnologiei didactice de formare a competenței textuale a elevilor*.

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice rezidă în fundamentarea teoretico-metodologică a *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect*, fapt care a reperat valorificarea *Tehnologiei de formare a competenței textuale în clasele primare* în baza *strategiei textocentriste* și *abordării elevocentriste*, în vederea asigurării rezultativității activității de valorificare a textului.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de analiza și determinarea fundamentelor teoretice și praxiologice ale valorificării educaționale a textului literar și nonliterar, în identificarea reperelor conceptuale ale competenței textuale; consemnarea teoretică a conceptelor de *textocentrism*, *elevocentrism*, *strategie textocentristă*; stabilirea principiilor, condițiilor și factorilor pedagogici ai formării competenței textuale.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în elaborarea și validarea ansamblului de instrumente pedagogice, *Tehnologiei de formare a competenței textuale în clasele primare* care, prin esența și importanța lor teoretică și praxiologică, reprezintă fundamentele pedagogice determinante și validate.

Implementarea rezultatelor științifice. Cercetarea aplicativă s-a desfășurat în Liceul Teoretic „ Ion Creangă”, mun. Chișinău, anul de studii 2021 – 2022, constituit

din 123 subiecți (3 clase) și 52 cadre didactice din învățământul primar.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Ideile de bază și rezultatele investigației au fost promovate și discutate prin intermediul comunicărilor la conferințele științifice naționale și internaționale: Aspecte teoretice ale competenței textuale în clasele primare, Conferința Republicană a Cadrelor Didactice: „Educație preșcolară și primară”, Chișinău, 2019; Aspecte ale interpretării textului literar în clasele primare, Conferința Republicană a Cadrelor Didactice: „Educație preșcolară și primară”, Chișinău, 2020; Abordarea textului literar în clasele primare, Conferința științifico-practică cu participare internațională „Orientări axiologice ale constructivismului în educația modernă”, Chișinău, 2020; Interpretarea – etapă de analiză a textului literar în clasele primare, Conferința științifică cu participare internațională „Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Pedagogia Școlii Superioare și Psihopedagogie și Pedagogie în Învățământul Preșcolar și Primar”, Chișinău, 2020; Abordarea textului multimodal în clasele primare, Conferința Republicană a Cadrelor Didactice: „Pedagogie în învățământul preșcolar și primar”, Chișinău, 2021; Aspecte teoretice ale textului literar în clasele primare, Conferința internațională „Cultura cercetării pedagogice: provocări și tendințe contemporane”, Chișinău, 2021; Activități de lectură în clasele primare, Conferința cu participare internațională „Învățământ superior: tradiții, valori, perspective”, Chișinău, 2021; Modalități de receptare a textului literar, Conferința cu participare internațională „Educația în fața noilor provocări”, Chișinău, 2021; Strategii educaționale centrate pe subiect pentru formarea competenței textuale a elevilor din clasele primare, Conferința Republicană a Cadrelor Didactice, Chișinău, 2022.

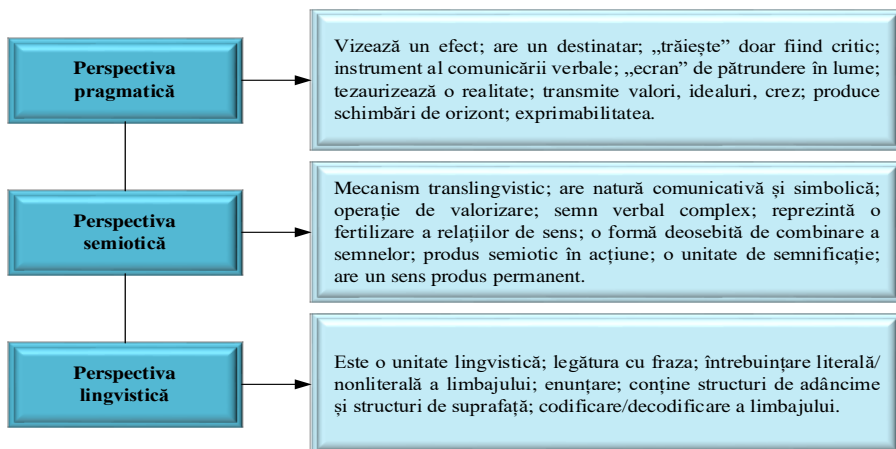
Publicații la tema tezei Rezultatele obținute sunt publicate în 14 lucrări științifice, 3 articole în reviste de profil, 11 comunicări la conferințe științifice naționale și internaționale.

Volumul și structura tezei: cercetarea este expusă în 149 de pagini text de bază și conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, referințe bibliografice (174 de titluri), adnotare (în limbile română și engleză) și anexe. În textul tezei sunt inserate 34 tabele și 10 figuri.

Cuvinte-cheie: text, competență textuală, unități de competență, centrare pe subiect, analiză pe text, valorificare a textului, textocentrism, elevocentrism, strategii centrate pe elev, strategia textocentristă.

CONȚINUTUL TEZEI

În **capitolul 1. Repere teoretice ale competenței textuale a elevilor din învățământul primar** s-au formulat un șir de idei referitoare la text. Definițiile textului au fost abordate din trei perspective: *pragmatică*, *semiotică*, *lingvistică*, sistematizate în figura 1. Demersul explicativ al textului literar, *din perspectiva pragmatică* reprezintă de fapt atitudinile autorului, atitudini care se manifestă în propriile trăiri față de lume, față de valorile umane; *din perspectiva semiotică* este singurul mediu în care actualizarea și fertilizarea relațiilor de sens, de orice tip, poate avea loc; *din perspectivă gramaticală este* o unitate lingvistică superioară propoziției sau frazei.

Fig.1. Semnificarea textului din diverse perspective

S-a constatat că mesajul textului constituie ceea ce dorește autorul să transmită cititorilor săi, reprezentând un complex de gânduri, sentimente, informații, recomandări utile, valoroase, competente. S-a dezlăuit faptul că noțiunea de text poate fi interpretată atât ca produs, cât și ca un proces, care poate fi definit ca orice mesaj vorbit sau scris, de orice lungime, formând un întreg unificat. Din aceste considerente, un text poate fi pragmatic eficient dacă în procesul construcției mesajului autorul ia în considerare posibilele efecte ale acestuia asupra receptorului.

Cercetătorul Vl. Pâslaru caracterizează competența literar-lectorală, care presupune capacitatea acesteia de a se angaja în trei sfere definitorii personalității cititorului de literatură:

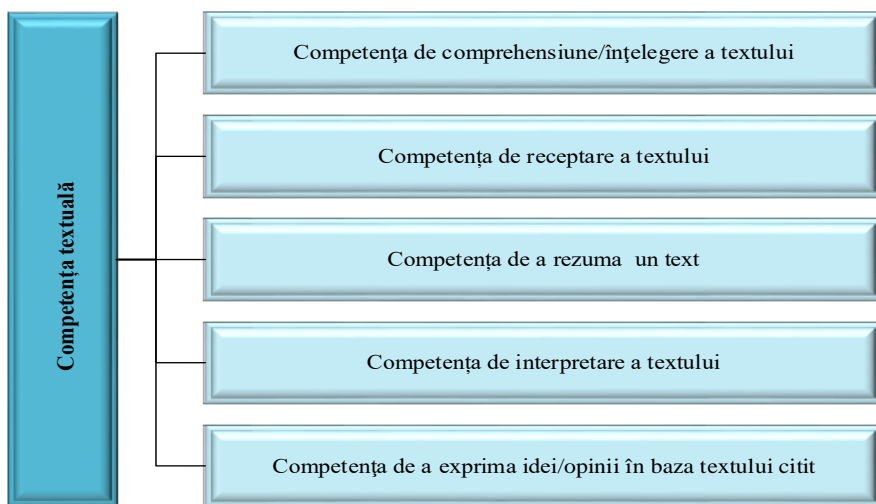
- cognitivă*: eu știu ce și cum să citesc pentru a afla ceva nou, necunoscut, util;
- activității*: eu pot să acționez, ca să gădesc, ca să aleg cartea, textul, motivul, ideea etc., necesară conform scopurilor, circumstanțelor, gusturilor mele etc.;
- motivațional-emoțională*: eu vreau să citesc din plăcerea de a descoperi, prin imagini artistice, o altă lume/ pe mine însumi [37, p.207].

Competența textuală reprezintă rezultatul elevilor ce se raportează la cunoștințele, abilitățile și atitudinile în producerea, exprimarea propriilor idei sau ale altor persoane, la capacitatea de a alege între modele alternative, de a selecta și compara informațiile generalizate. И. В Салосина a definit conținutul *competenței textuale* ca abilități „asociate cu producerea, percepția, înțelegerea, interpretarea și pronunția textelor de diverse genuri și tipuri” [52]. A. V Nesmeyanov și V. P Shadeko analizează *competența textuală* din punct de vedere lingvistic, al abordării comunicative și al studiului textului ca o activitate [47]. Potrivit cercetătorilor, *competența textuală* este o sinteză a diferitelor competențe lingvistice și comunicative ale comunicantului și este condiționată de tipul activității de vorbire [15, 40, 47, 48].

A. Ghicov menționează că eminanemte *competența textuală* apare în cadrul metodologic al Curriculumului școlar la limba și literatura română ca „piesă” indispensabilă standardului culturii comunicării lingvistice și literar-artistice. Dimensiunile aplicative, funcționale ale competenței textuale își găsesc topos-ul în

spațiul re-cognoscibil al textului ca realitate scriptică, produs al discursului, practică semnificantă sau în text ca „operă”, produs al comunicării [15, p.157]. O perspectivă a *competenței textuale* se rezumă la capacitatea elevului de a lucra în mod adecvat cu informațiile din texte în baza abilităților de identificare a informațiilor, înțelegerii lecturii, transformării, interpretării și evaluării informațiilor conținute în texte, prezentate sub formă verbală sau vizual-simbolică. În acest scop, elevii aplică *competența lingvistică textuală* ca o abilitate a vorbitorilor de a percepe și de a produce o infinitate de propoziții și texte în baza unor reguli elementare.

Competența textuală implică: *competența de comprehensiune/ înțelegere a textului* care presupune textul parcurs ca partitură, semnificând procesul înțelegerii; tendința de a înțelege; rezultatul înțelegerii; capacitatea sau pregătirea pentru a înțelege; cunoaștere; *competența de receptare a textului* care implică procesul de decodificare, înțelegere (comprehensiune) și apropiere a mesajului, adresat implicit receptorului; *competența de a rezuma un text citit*; *competența de a interpreta un text*, care presupune atribuirea unui sens sau a unei semnificații unor fapte de natură diferită: vorbire, atitudini, evenimente, situații; *competența de a exprima o părere în legătură cu textul citit* ce abordează discuția în continuare și o serie de aspecte legate de text, în general (Figura 2).

Fig. 2. Elementele competenței textuale

Aspectele ce elucidează problema *formării competenței textuale* sunt menționate de cercetătorul C. Șchiopu, care afirmă că nivelul aplicării, incluzând mai multe operații, denotă capacitatea elevului de a analiza faptele și problema, de a interpreta, a investiga, a clarifica și de a formula anumite idei [40, p.82].

A avea formată competența textuală înseamnă a opera, a aplica un instrumentar teoretico-științific adecvat și a avea abilitatea de a-i descifra conotațiile, a analiza/ interpreta/ aprecia fondul și forma textului.

Capitolul 2. Coordonatele metodologice ale educației centrate pe subiect în formarea competenței textuale a elevilor de vârstă școlară mică descrie specificul învățării centrate pe subiect și consemnează un șir de sensuri ale acestei orientări în educație. Pedagogia postmodernă promovează *centrarea învățării pe elev* în contextul unui constructivism echilibrat în sensul paradigmei curriculumului, ce vizează abordarea instruirii la nivelul interdependenței dintre: cerințele psihologice ale elevilor și cerințele sociale, valorificate pe termen scurt, mediu și lung; acțiunile de predare – învățare – evaluare perfectibile în cadrul fiecărei activități concrete [8, p.304].

Învățarea centrată pe subiect este văzută ca o activitate individuală, care valorifică disponibilitățile elevilor în creșterea calității cunoașterii; ca opțiune de satisfacere a nevoilor, intereselor, aspirațiilor și potențialului elevului/ subiectului învățării; ca o opțiune strategică bazată pe capacitatea elevului/ subiectului învățării în procesul educațional etc.

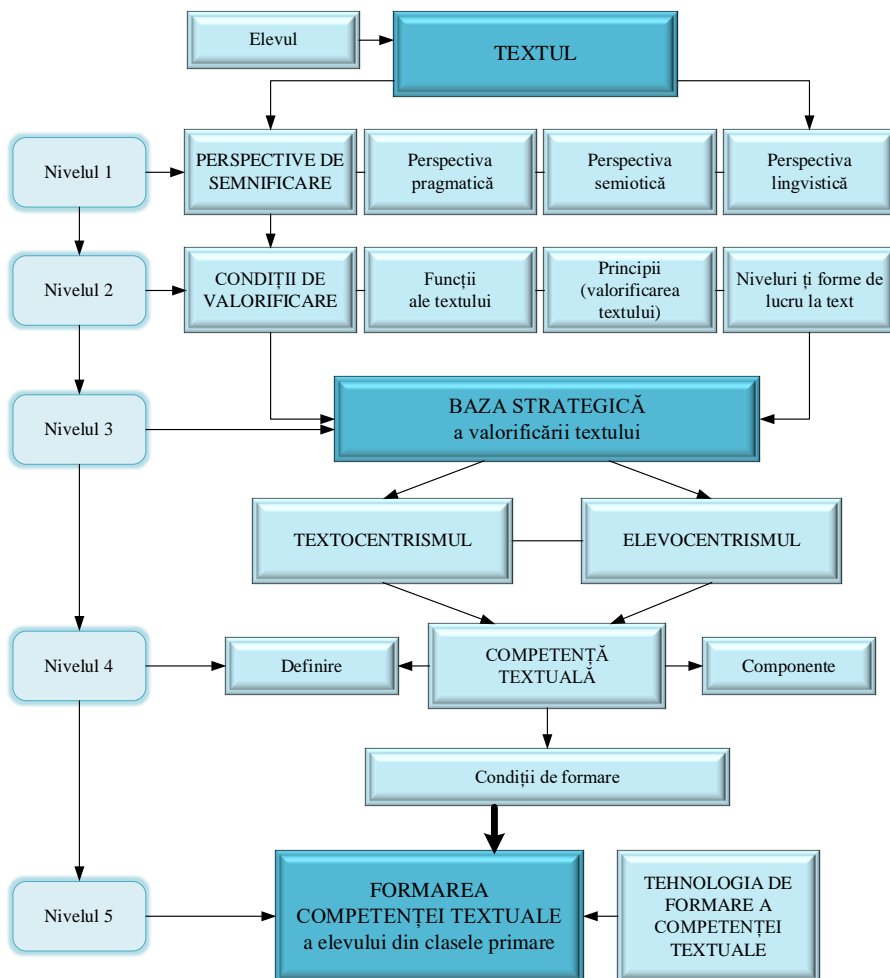
Cercetătorii din Republica Moldova Vl. Guțu, V. Chicu, O. Dandara, A. Solcan, R. Solovei evidențiază faptul că abordarea *centrată pe copil* este o metodologie de orientare a activității didactice, care permite, printr-un sistem de noțiuni, idei și moduri de acțiune, asigurarea și susținerea proceselor de *autocunoaștere, autoedificare și autorealizare a personalității copilului*, dezvoltând individualitatea lui irepetabilă [19, p. 27].

Se constată că *centrarea pe subiect* este o abordare a educației la baza căreia stă recunoașterea individualității, irepetabilității, valorii în sine a fiecărui elev, dezvoltarea lui ca *individualitate*. De asemenea, este clarificată noțiunea de *subiect* în raport cu cea de elev: a se cunoaște pe sine, a se percepe ca individualitate și a-și manifesta Eu-l adecvat în diferite contexte; a dialoga cu un alt „Eu”; a proiecta propria activitate în baza intereselor și dorințelor formulate care nu lezează drepturile și interesele celor din jur.

Principiile învățării centrate pe subiect pun în valoare calitatea învățării în contextul unui proces de instruire diferențiată. *Principiul învățării eficiente* accentuează învățarea, care se adaptează nevoilor și ritmurilor individuale ale acestuia. *Principiul individualității* vizează, înainte de toate, crearea la lecții a condițiilor de dezvoltare a individualității elevului; or, este esențial nu numai a cunoaște posibilitățile, particularitățile copilului, dar și a contribui la dezvoltarea lor. *Principiul creativității și succesului* stimulează și dezvoltă o învățare creativă, astfel încât elevul să aibă posibilitatea de a-și prezenta ideile și opiniile într-o atmosferă neautoritară, de înțelegere și respect reciproc. *Principiul alegerii* dă posibilitatea de a alege, în caz contrar, este mai dificil a –dezvolta rolul de subiect al învățării. *Principiul încrederii și susținerii* înseamnă încrederea în elev, susținerea intențiilor și a acțiunilor lui de autocunoaștere și autodezvoltare.

Una din preocupările predilecte ale *învățării active* este folosirea unor metode, tehnici și procedee care să-l implice activ pe elev în procesul de învățare – predare – evaluare în baza textului, urmărindu-se dezvoltarea gândirii critice, stimularea creativității și dezvoltarea interesului pentru învățare. Astfel, elevul este pus în situația să recepteze textul și să rezolve diferite probe. Elevii își asumă responsabilitatea pentru propriul succes, elaborând diferite produse școlare în baza textului literar: *harta textului, poster digital în baza textului lecturat, argumentarea ideilor*.

Modelul pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect este structurat din cinci niveluri, care corelează între ele în orizontul terminologic al fundamentării procesului de formare a competenței textuale din perspectiva centrării pe elev (Figura 3).

Fig. 3. Modelul pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect

Nivelul 1. Perspectivele de semnificare a textului abordează definițiile textului din punct de vedere *pragmatic, semiotic, lingvistic*.

Nivelul 2. Condiții de valorificare a textului. Un loc important în valorificarea pedagogică a textului îl ocupă funcțiile textului, printre care se înscriu: *funcția*

pedagogică, funcția psihologică, funcția educativă, funcția estetică, funcția sociologică. În aria interpretativă a textului se înscriu și *condițiile de formare a competenței textuale*: condiția lecturii ca eveniment de cunoaștere, de plăcere estetică, de motivație a lecturii, de necesitate a explicării și interpretării înțelegerii sensurilor, de descoperire a noi semnificații în raportare la sine ca *eu-cititor*; condiția lectorului ca performanță, care este motivat; condiția textului ca operă, care generează o provocare, solicită o receptare/angajare, declanșează intuiții/ stări/ sentimente; condiția interpretării ca un act de comprehensiune și de recreare: captare de sensuri/ semnificații (motive); explicarea/ comentarea sugestiilor; ierarhizarea valorilor textului etc.

Nivelul 3. Baza strategică a valorificării textului este formată din noțiunile de bază ale *textocentrismului* și *elevocentrismului*, ca noțiuni importante, dar și inedite, în valorificarea educațională a textului, ca o consemnare specifică a problematicii abordate. Prin *textocentrism* ne referim la o atitudine care pune în prim plan valorificarea textului, integrând toate componentele acționale: receptare, înțelegere, rezumare, interpretare, reproducere, formularea de păreri etc. În procesul educațional textul are utilitate prin conferirea acestuia de către învățător. De asemenea, este formulată, ca generalizare a specificului de valorificare a textului, *strategia textocentristă* ca o strategie ce se axează pe valorificarea integrală a textului, din diverse perspective, punând în lumină un șir de repere funcționale, cum ar fi plasarea elevului în centrul procesului educațional, luarea în considerare a nevoilor și intereselor copiilor, responsabilizarea elevilor, valorificarea experienței personale, individualizarea și personalizarea învățării, învățarea activă prin descoperire, autodeterminarea și autoraportarea elevilor etc. Altă noțiune importantă este cea de *elevocentrism* ca un corelativ al noțiunii *centrare pe elev*, cu tot specificul acestei orientări în educație.

Nivelul 4. Competența textuală. În cadrul studiului analitic s-a constatat că eminentamente *competența textuală* este o sinteză a diferitelor competențe lingvistice și comunicative. Competența textuală poate fi caracterizată ca fiind capacitatea de a înțelege, utiliza și produce diferite tipuri de texte. Prin valorificarea cercetărilor și opiniilor cercetătorilor, s-a precizat că elementele competenței textuale sunt: receptarea textului, interpretarea textului, construirea textului.

Nivelul 5. Formarea competenței textuale în baza Tehnologiei de formare a competenței textuale este descris în Capitolul 3. În acest context, trebuie să menționăm următoarele *niveluri de abordare a textului*: *nivelul înțelegerii/ comprehensiunii textului*: strategiile se concentrează pe conținutul textului și urmăresc să evidențieze ceea ce textul spune/ naratează/ redă/ descrie; *nivelul analizei textului*: strategiile se concentrează pe forma textului și urmăresc să evidențieze modul în care textul vorbește/ narază/ redă/ descrie; *nivelul de interpretare a textului*: sunt strategii care se concentrează pe sensul textului și urmăresc să determine ce transmite textul *peste și dincolo* de ceea ce spune sau, mai exact, ce crede cititorul [33].

Din perspectiva teoriei lecturii, a receptării sau, mai bine zis, a cititorului-receptor, consumator de sensuri și semnificații, competența textuală a elevului înseamnă a avea abilitatea de a penetra structura textului, a-i descifra denotațiile și conotațiile, a-i analiza/ interpreta/ aprecia fondul și forma, textura operei, a-i înțelege mesajul sau intenția.

În **capitolul 3. Dimensiunea experimentală de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect** se descriu etapele experimentului pedagogic.

Scopul experimentului pedagogic constă în formarea competenței textuale a elevilor din clasele primare prin valorificarea *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect* în baza *Tehnologiei de formare a competenței textuale*.

Obiectivele experimentului pedagogic: diagnosticarea inițială a nivelului de formare a competenței textuale la elevii din clasele primare în grupul experimental și grupul de control; determinarea aspectelor de lucru cu textul literar/ nonliterar în clasele primare; realizarea experimentului formativ prin aplicarea *Tehnologiei didactice de formare a competenței textuale* la nivelul elevilor din clasele primare; realizarea produselor școlare în baza valorificării textului literar pe parcursul experimentului pedagogic; compararea nivelului formării competenței textuale în grupul experimental și grupul de control.

În cadrul **experimentului de constatare la nivelul cadrelor didactice** a fost aplicat un *chestionar*, care a avut scopul de a determina particularitățile de lucru cu textul literar, ca fundament al competenței textuale.

Obiectivele preconizate: elaborarea și implementarea chestionarului cu referire la competența textuală; analiza datelor chestionarului, cu concluziile de rigoare.

Cele 52 cadre didactice au avut oportunitatea să răspundă la 9 întrebări, ce vizau și răspunsuri subiective. Rezultatele sunt înregistrate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Rezultatele la chestionarul de valorificare a textului

Întrebările chestionarului	Răspunsurile cadrelor didactice		
		Nr.	%
1. <i>Ce înțelegeți prin competența textuală?</i>	capacitatea de a analiza un text	36	69%
	sinteză a diferitelor competențe realizate pe text	46	88%
	capacitatea de a recepta și interpreta textul	50	96%
	exersarea activităților pe text	45	86%
	orientarea în text	5	10%
2. <i>Care sunt elementele competenței textuale?</i>	competența de a recepta textul	50	96%
	competența de a povesti/ rezuma textul	23	44%
	competența de a expune opinii, păreri	40	77%
	competența de comprehensiune a textului	25	48%
	competența de reproducere	8	15%
3. <i>Ce formează textul?</i>	cunoștințe/ cogniție	39	75%
	dezvoltă abilități de receptare a textului	51	98%
	experiență textuală	32	62%
	Emoții	8	15%
	Valori	52	100%
4. <i>Ce tipuri de exerciții</i>	exerciții de cunoaștere/ comprehensiune	40	77%
	exerciții de aplicare	50	96%
	exerciții de analiză	45	87%

<i>aplicații pe text?</i>	exerciții sinteză	39	75%
	exerciții evaluare	38	73%
<i>5.Ce strategii centrate pe subiect aplicați pe text?</i>	strategii ce vizează comprehensiunea textului	32	62%
	strategii ce vizează etapa de receptare a textului	45	86%
	strategii ce vizează etapa de interpretare a textului	40	76%
	strategii ce vizează exprimarea opiniei proprii	25	48%
	strategii ce vizează povestirea textului	45	87%
<i>6.Care sunt etapele lecturii explicative aplicate pe text?</i>			
	algoritm complet	40	77%
	algoritm parțial complet	12	23%
<i>7.Cât de importantă este cunoașterea etapelor de învățare a textului în cadrul lecțiilor de limbă română ?</i>		52	100%
<i>8.Numiți criteriile de selecție a textelor</i>	accesibilitatea textelor	36	69%
	tematică conform particularităților de vârstă	50	96%
	interesele, preferințele pentru lectură	39	75%
	conținuturile curriculare	52	100%
<i>9.Cum motivați elevii pentru lectura textelor?</i>	citirea unui fragment captivant	40	77%
	vizita la biblioteca	30	58%
	15 min. pentru lectură	50	96%
	întâlniri cu scriitorii	16	31%

Indicatorii de evaluare ai *Chestionarului pentru cadrele didactice* cu privire la formarea competenței textuale a elevilor din clasele primare denotă faptul că valorificarea textului literar presupune: *cunoștințe textuale, dezvoltă abilități de receptare, experiență de activitate textuală, receptare a textului, interpretare a textului, exprimarea propriei opinii, formularea mesajului textului*. Rezultatele confirmă importanța explorării textului și subliniază importanța luării în considerare a modului în care este abordat. Aceste considerente sunt concludente pentru inițierea unui proces de consemnare a nivelului competenței textuale la nivelul elevilor.

Experimentul pedagogic de constatare (elevi) s-a desfășurat cu 123 de elevii din Liceul Teoretic „Ion Creangă”, dintre care: 42 de elevi din clasa a IV-a „A” – eșantionul experimental (EE), 41 de elevi din clasa a IV-a „B”; 40 de elevi din clasa a IV-a „C” – eșantionul de control (EC). *Scopul experimentului de constatare* a fost stabilirea nivelului de formare a competenței textuale a elevilor din clasa a IV-a.

Pentru realizarea acestui scop am aplicat un test *docimologic* în baza textului epic „Cheia”, constituit din 10 itemi. *Elevul va demonstra ca este capabil:* să utilizeze conceptele de bază ale comprehensiunii și receptării textului literar/ la nivelul învățământului primar; să formuleze mesajul textului, respectând corectitudinea științifică și metodologică; să elaboreze un text literar, respectând cerințele de redactare.

Rezultatele obținute la etapa cercetării au fost repartizate în trei niveluri: *foarte bine, bine, suficient* conform *Metodologiei evaluării criteriale prin descriptori*, fiind sistematizate în Tabelul 2.

Tabelul 2. Rezultatele experimentului de constatare la testul docimologic

	Clasa a IV- a „A”	Clasa a IV-a „B”	Clasa a IV- a „C”
foarte bine	9,5%	7,3%	7,5%
bine	64,3%	85,4%	87,5%
suficient	26,2%	7,3%	5%

Sintetizând răspunsurile elevilor, afirmăm că ei pot răspunde la întrebări, pot formula întrebări, pot descoperi locul, timpul desfășurării acțiunii, identifică personajele, însă nu la nivelul cel mai înalt posibil. Elevii nu pot determina trăsăturile de caracter ale personajelor. Le vine greu să-și continue textul cu unele idei și să alcătuiască un dialog/ un text mic, respectând criteriile de succes.

Etapa a doua a experimentului de constatare a avut la bază realizarea a patru **probe de evaluare**. Probele realizate au fost sistematizate în Tabelul 3.

Tabelul 3. Rezultatele elevilor la probele de evaluare

	<i>Proba 1. Competența de receptare a textului</i>			<i>Proba 2 Competența de a rezuma un text citit</i>			<i>Proba 3 Competența de a exprima o părere în legătură cu textul</i>			<i>Proba 4 Competența de a interpreta un text</i>		
	Clasa IV			Clasa IV			Clasa IV			Clasa IV		
	„A”	„B”	„C”	„A”	„B”	„C”	„A”	„B”	„C”	„A”	„B”	„C”
FB	50%	46%	42,5%	19%	15%	15%	24%	10%	8%	12%	5%	7,5%
B	38%	37%	42,5%	43%	46%	48%	40%	54%	62%	45%	51%	50%
S	12%	17%	15%	38%	39%	37%	36%	36%	30%	43%	44%	42,5%

Analiza rezultatelor la experimentul de constatare la cele patru probe ilustrează că datele obținute în rezultatul experimentului de constatare la probele de evaluare în baza textului dezvăluie că un rol aparte în valorificarea textului îl are competența de comprehensiune a textului. Comprehensiunea presupune antrenarea elevilor în formularea de întrebări și răspunsuri în baza textului literar și contribuie în *formarea unor elemente ale competenței textuale*. La prima probă, *competența de receptare a textului*, elevii au identificat cuvintele care arată timpul și locul desfășurării acțiunii, imaginile auditive, imaginile vizuale. Mai greu le-a fost să-și expună opinia despre un personaj și să formuleze ideea textului (învățătura) și să-și expună părerea despre ce l-a atras/ l-a captivat în text, ce l-a pus pe gânduri. La proba *competența de a rezuma un text citit* s-a determinat că elevilor le este greu să rezume un text citit, ei nu pot selecta ideile principale pentru a le pune într-un rezumat al textului. La proba *competența de a exprima o părere în legătură cu textul* s-a constatat că puțini elevi alcătuiesc un enunț sau câteva enunțuri, care exprimă clar părerea lui față de text și își expun clar fiecare gând, respectă ordinea ideilor și utilizează un vocabular adecvat subiectului discutat. La proba *competența de a interpreta un text* elevii întâmpină dificultăți în interpretarea unui

text, în continuarea textului cu unele idei, schimbarea uneia din cele trei părți ale textului.

Concluzia importantă care se desprinde din analizele datelor furnizate în experimentul de constatare la nivel de elevi este că competența textuală și componentele acesteia, atât cât a fost demonstrată prin testul docimologic și probele de evaluare, este formată, în mediu, în toate clase în felul următor: 21% la *foarte bine*; 47% la *bine*; 32 % la *suficient*.

În cadrul *experimentului de formare*, realizat în perioada octombrie 2021 – martie 2022, s-au operaționalizat un set de activități în baza textului literar, cu participarea a 42 elevi ai clasei experimentale, care au fost antrenați în diverse activități de lucru în baza textului literar, care contribuie la formarea competenței textuale. *Scopul* experimentului de formare: *Implementarea Tehnologiei didactice de formare a competenței textuale în clasele primare*.

Strategiile formative centrate pe subiect aplicate în formarea competenței textuale la elevii din clasele primare, reprezentate în Tabelul 4, sunt determinate în contextul lecturilor recomandate de Curriculumul Național Învățământul primar în concordanță cu tipul evaluărilor.

În cadrul experimentului de formare au fost preconizate următoarele *obiective*: să realizeze activități în baza textelor literare/ nonliterare; să elaboreze texte literare și nonliterare; să expună idei/opinii postlectorale; să propună diverse soluții de rezolvare a situației-problemă din text.

Sunt reprezentate principalele tipuri de activități ale elevilor și profesorului, precum și posibilele sarcini didactice. De asemenea, sunt analizate conținutul, metodele, materialele didactice și procedurile de evaluare. În acest fel, s-a creat un sistem care cuprinde elementele menționate (activități ale elevilor, activități ale profesorului, sarcini didactice, conținuturi, metode, materiale didactice, modalități de autoevaluare), cu indicatori și semne corespunzătoare. Elementele standard includ secvențe de exersare legate de abilități specifice. Folosind aceste componente, a fost operată o *strategie textocentristă*, combinând semnele corespunzătoare. Tipul de abordare și concretizare a procesului de învățământ este rezultatul îmbinării factorilor interni.

În acest fel, strategia textocentristă s-a constituit din combinarea multiplă a mai multor secvențe. Secvența strategică precizează forma în care se desfășoară activitatea și, în anumite privințe, tipul dominant de activitate. În plus, proiectarea strategică în acest mod nu se realizează numai pe unitățile de învățare elementare, ci și pe structurile superioare, cum ar fi modulele (unitățile de învățare) sau un an școlar.

Tabelul 4. Tehnologia de formare a competenței textuale a elevilor din clasele primare

UNITĂȚI DE COMPETENȚE	UNITĂȚI DE CONȚINUT	ACTIVITĂȚI DE FORMARE / Strategia elevocentristă	PRODUSE / Criterii de succes
<p>Blocul 1. Structurarea -citește cursiv, fluent și conștient textul -ordonează planul de idei al textului -respectă intonația reclamată de conținut și de semnele de punctuație -redă textul conform planului de idei</p>	<p>Înțelegerea și interpretarea celor citite. Text-suport „Prietenie” de Aurora Ionescu</p>	<p>Citirea în lanț Explozia stelară Jurnalul dublu Interogarea multiprocesuală Învățarea dramatizată Harta textului</p>	<p>P19. Textul literar povestit</p>
<p>Blocul 2. Identificarea -redă conținutul textului, enumerând titlul, autorul -identifică trăsăturile morale și fizice ale personajelor -caracterizează personajul literar conform algoritmului stabilit</p>	<p>Cărți din literatura artistică națională. Agenda de lectură. Text-suport „Colț Alb”</p>	<p>Activități ale citirii multiple Povestirea Conversația Algoritmul Expunerea</p>	<p>P43. Agenda de lectură</p>
<p>Blocul 3. Analiza -identifică personajele literare -descrie portretul fizic -caracterizează personajele (faptele, relația cu alte personaje, felul de a vorbi) - analizează faptele lor</p>	<p>Personajele literare – trăsături fizice, trăsături morale, conform faptelor descrise. „Ștefan cel Mare și Vrâncioaia” după Alexandru Vlahuță</p>	<p>Expunerea Conversația Descrierea Problematizarea Jurnalul dublu Algoritmul Buletinul de identitate al personajului</p>	<p>P22. Profilul personajului literar</p>

<p>Blocul 4. Aprecierea -citește corect, cursiv, conștient textul -caracterizează personajele (faptele, relația cu alte personaje, felul de a vorbi) -apreciază faptele personajului literar</p>	<p>Înțelegerea și interpretarea celor citite în gând. Text – suport „Păcală în satul lui” după Ioan Slavici</p>	<p>Expunerea Conversația Interogarea multiprocesuală</p>	<p>P15. Textul citit de mai multe ori (cunoscut)</p>
<p>Blocul 5. Descrierea - citește corect, cursiv, conștient fragmentul selectat -descrie obiectul conform criteriilor stabilite -prezintă obiectul descris, motivând alegerea</p>	<p>Tainele cărții (1). Cartea. Componentele cărții: coperta (titlul și autorul cărții), filele cu text, imaginile, cuprinsul și rolul lor</p>	<p>Lectura multiplă a textului Agenda de lectură Biografia cărții Exercițiul</p>	<p>P23. Obiectul descris</p>
<p>Blocul 6. Divizarea -citește conștient, corect textul -împarte textul pe fragmente conform ideilor principale - elaborează planul de idei al textului -expune părerea proprie despre text și valoarea lui</p>	<p>Organizarea logico - semantică a textului. „Culesul porumbului” după Ion Agârbiceanu</p>	<p>Lectura textului Conversația Povestirea Discuțiile și dezbaterile Algoritmizarea</p>	<p>P24. Planul de idei</p>
<p>Blocul 7. Explicarea -citește conștient, corect textul -explică trăsăturile fizice și morale ale personajelor -expune părerea proprie despre text și valoarea lui -realizează harta textului în baza criteriilor stabilite</p>	<p>Atitudinea cititorului față de comportamentul, activitățile, preocupările personajelor. Text- suport „Gândăcelul”, de Emil Gîrleanu</p>	<p>Conversația Interviu Citirea pe roluri Harta textului</p>	<p>P20. Harta textului (textul analizat)</p>
<p>Blocul 8. Utilizarea -citește corect, cursiv și expresiv textul -explică sensul mijloacelor artistice identificate -utilizează expresii selectat în alte contexte</p>	<p>Componentele textului: titlul, autorul, conținutul. Tablourile naturii descrise. Poezia</p>	<p>Lectura imaginii Metoda Bliț Lectura poeziei Conversația Jurnalul dublu</p>	<p>P21. Mijloacele artistice</p>

	„Moldova” de Nicolae Dabija		
Blocul 9. Exprimarea -citește expresiv, modelând vocea, tempoul și ritmul - folosește mimica și gestul în recitarea poeziei - exprimă idei, stări postlectorale	Versificația. Pastelul. Text suport: „La gura sobei”, de Vasile Alecsandri	Lectura poeziei Conversația Jurnalul dublu Exercițiul	P17. Poezia recitată
Blocul 10. Afectivitatea -citește expresiv, modelând vocea, tempoul și ritmul -răspunde la întrebările propuse - exprimă idei, stări postlectorale - citesc poezia pe roluri	Versificația: poezia. Text -suport: „Ce te legeni...” de Mihai Eminescu.	Lectura poeziei Conversația Recitarea poeziei Citirea pe roluri Exercițiul Tehnica Bliț	P5. Răspunsul la întrebări
Blocul 11. Alcătuirea -respectă părțile componente ale unei invitații de lectură -alcătuiește conținutul conform temei propuse -respectă ordinea ideilor - respectă aranjarea în pagină	Textul nonliterar funcțional. Invitația	Conversația Modelul Exercițiul	Textul nonliterar funcțional. Invitația
Blocul 12. Articularea -citește la viteză, cursiv și fluent subtitrările -articulează corect toate cuvintele -respectă intonația impusă de conținut și de semnele de punctuație	„Numele Icarului românesc este Vlaicu” de Petre Ghelmez. Text informativ	Lectura textului Conversația Explozia stelară Agenda de lectură	P18.Citirea subtitrărilor din filme/ emisiuni

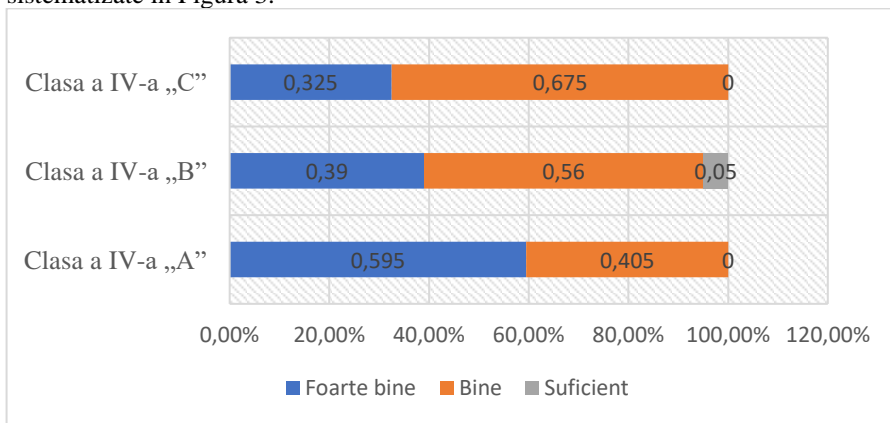
A treia etapă a experimentului o constituie **experimentul de control**, care reprezintă o etapă de evaluare a competenței textuale a elevilor, formată experimental la etapa II a experimentului pedagogic.

Scopul experimentului de control a fost evaluarea unităților componente ale competenței textuale a elevilor clasei a IV-a.

Pentru experimentul de control au fost preconizate următoarele obiective:

Elevul va demonstra că este capabil: să utilizeze noțiunile de bază în receptarea textului literar la nivelul învățământului primar; să formuleze întrebări și răspunsuri în baza textului literar/ nonliterar; să elaboreze un text literar în baza standardelor de conținut la nivelul învățământului primar, respectând corectitudinea științifică și metodologică în domeniile de conținut.

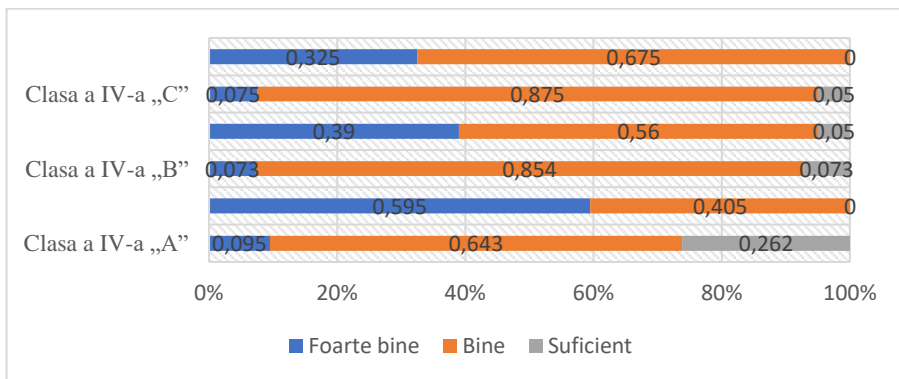
A fost aplicat un test docimologic, rezultatele elevilor din cele trei clase sunt sistematizate în Figura 3.

Fig.3. Compararea datelor în experimentul de control

Se observă că rezultatele cantitative sunt mai mari în grupul experimental, vizualizându-se calificativul foarte bine 59,50%, calificativul bine 40,50%. În grupul de control calificativul foarte bine este 35 %, iar calificativul bine – 65%. Datele experimentale au fost analizate pe categorii care conferă coeziune și coerență diferitelor tipuri de texte. Textele narative, descriptive și explicative au fost evaluate în ceea ce privește 1) construirea unui text autonom; 2) ierarhizarea informațiilor și 3) organizarea textuală. În general, rezultatele indică faptul că elevii și-au dezvoltat conceptualizările textului, înțelegerea diferitelor structuri ale textelor și au produs lucrări de scriere mai bune. Într-adevăr, munca lor scrisă arată un progres.

Totodată au fost comparate rezultatele elevilor din experimentul de constatare cu cele din experimentul de control, fiind prezentate în Figura 4. Se evidențiază îmbunătățirea progresivă în ambele clase, dar rezultatele din grupul experimental sunt mai bune.

Fig. 4. Rezultatele comparative ale experimentului pedagogic

În ultima instanță, s-a argumentat care este rolul și importanța analizei textului literar și formulării mesajului textului de către elevi în cadrul lecțiilor de Limba și literatura română prin comprehensiunea și receptarea textului literar. Sarcina primordială a învățătorului este să formeze și să consolideze deprinderea de comunicare a elevilor. Pentru a stimula interesul elevului față de lecția de Limba și literatura română și pentru a-l conduce pe elev spre succes, este nevoie de selectarea textelor conform particularităților de vârstă și interesului personal.

În continuare a fost aplicat Testul t, pentru eșantioane independente cu scopul de a analiza rezultatele obținute de elevi la evaluarea finală. În acest sens, datele au fost prelucrate cu ajutorul aplicației SPSS, rezultate ce sunt prezentate în tabelul de mai jos:

Tabelul 5. Rezultatele statistice ale grupurilor

	Eșantion	N	Media obținută	Deviația standard	Eroarea standard a mediilor
Test inițial „Meleagurile Moldovei”	EC	81	2,0000	0,38490	0,04251
	EE	42	1,8333	0,58086	0,08963
Test final „Cheia”	EC	81	2,2805	0,55052	0,06079
	EE	42	2,6429	0,48497	0,07483

Rezultatele statistice ale grupurilor scot în evidență numărul elevilor (N), media obținută de aceștia la fiecare dintre testele de evaluare, deviația standard, eroarea standard a mediilor, atât pentru grupul experimental, cât și pentru grupul de control. Astfel, din tabel putem observa că media grupului experimental a crescut de la evaluarea inițială la evaluarea finală (de la 1,83 la 2,64), lucru specific și pentru grupul de control (de la 2,0 la 2,28), dar această creștere este nesemnificativă. De asemenea, observăm că în cadrul evaluării finale grupul experimental înregistrează o medie semnificativ mai mare (2,64 față de 2,28), comparativ cu grupul de control.

În a doua etapă a experimentului de control am propus patru probe, vizând competențele formate în baza textului literar. Sinteza rezultatelor se regăsește în

Tabelul 6. Tot în acest tabel se compară rezultatele elevilor la cele 2 etape ale experimentului pedagogic.

Tabelul 6 . Rezultatele experimentului pedagogic

Probe:	Clasa a IV- „A”			Clasa a IV- „B”		Clasa a IV- „C”	
	C	EE	EC	EE	EC	EE	EC
1.Competența de receptare a textului	FB	50%	62%	46%	51%	42,5%	50%
	B	38%	33%	37%	34%	42,5%	40%
	S	12%	5%	17%	15%	15%	10%
2.Competența de a rezuma un text citit	FB	19%	38%	15%	20%	15%	18%
	B	43%	43%	46%	51%	48%	50%
	S	38%	19%	39%	29%	37%	32%
3.Competența de a interpreta un text	FB	24%	33%	10%	15%	8%	13%
	B	40%	38%	54%	54%	62%	65%
	S	36%	29%	36%	31%	30%	22%
4.Competența de a exprima o părere în legătură cu textul	FB	12%	21%	5%	19%	7,5%	13%
	B	45%	41%	51%	49%	50%	50%
	S	43%	38%	44%	32%	42,5%	37%

Analizând Tabelul 6 atestăm o creștere a *formării competenței* textuale a elevilor, care se reliefează în dezvoltarea lor educațională și personală, presupunând capacitatea de a înțelege, interpreta și produce texte diverse, fie ele narative, descriptive, argumentative sau informative. Rezultatele obținute în etapa de control demonstrează rezultativitatea formării prin acumularea abilităților de lucru la textul literar. Progresul înregistrat în urma activităților experimentale realizate se prezintă în baza următoarelor aspecte: *competența de receptare a textului în clasa experimentală este de 61 %, în grupul de control 30%, competența de a rezuma un text citit de 38 %, în grupul de control 18%, competența de a interpreta un text este de 33 %, în grupul de control 14%, competența de a exprima o părere în legătură cu textul de 21 %, în grupul de control 16%. La toate aceste componente rezultatele în grupul experimental sunt mai mari decât în grupul de control.* Competența textuală este direct legată de succesul școlar, deoarece majoritatea disciplinelor academice implică citirea și redactarea de texte complexe, învățarea de concepte noi și rezolvarea sarcinilor de lucru.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Implicațiile ideatice ale problematicii formării competenței textuale a elevilor din învățământul primar din perspectiva valorificării educației centrate pe subiect, descrierea și interpretarea fundamentelor teoretico-aplicative ale procesului formativ au generat un șir de perspective de modelare pedagogică contextualizată într-un cadru școlar construit pe diagonala formativă a competențelor.

1. În baza unui discurs analitic pe verticala și orizontală fenomenului numit *text* au fost analizate și reasamblate un șir de idei ce vizează textul ca o formă de

comunicare a unui mesaj ce constituie ceea ce dorește autorul să transmită cititorilor săi, reprezentând un complex de gânduri, sentimente, informații, recomandări utile, valoroase, competente. Definițiile textului sunt abordate din trei perspective: *pragmatică, semiotică, lingvistică*. *Perspectiva pragmatică* reprezintă atitudinile autorului; *perspectiva semiotică* reprezintă relațiile de sens, *perspectiva gramaticală* reprezintă o unitate lingvistică superioară frazei. S-a constatat că un text poate fi pragmatic eficient dacă în procesul construcției mesajului autorul ia în considerare posibilele efecte ale acestuia asupra receptorului. Prin interpretare analitică, s-au formulat dovezi pentru faptul că un loc important în valorificarea pedagogică a textului îl ocupă funcțiile textului, printre care se înscriu: *funcția pedagogică, psihologică, estetică, sociologică, educativă*. În cadrul studiului analitic s-a constatat, de asemenea, că o *competență textuală* poate fi caracterizată ca fiind capacitatea de a înțelege, utiliza și produce diferite tipuri de texte.

2. Prin valorificarea cercetărilor și opiniilor cercetătorilor, s-a precizat că elementele competenței textuale sunt: *receptarea textului, interpretarea textului, formarea textului*. A avea formată *competența textuală* înseamnă a opera, a aplica un instrumentar teoretico-științific adecvat și a avea abilitatea de a-i descifra conotațiile, a analiza/ interpreta/ aprecia fondul și forma textului. Competența textuală implică: *competența de comprehensiune/ înțelegere a textului, competența de receptare a textului, competența de a rezuma un text citit; competența de a interpreta un text, competența de a exprima o părere în legătură cu textul citit*. În aria interpretativă a textului se înscriu și *condițiile de formare a competenței textuale: condiția lecturii ca eveniment: de cunoaștere, de plăcere estetică, de motivație a lecturii, de necesitate a explicării și interpretării înțelegerii sensurilor; condiția lectorului ca performanță, care este motivat de trebuința/ dorința lecturii; are abilități de explicare/ comentare a nivelului de înțelegere/ comprehensiune a textului; condiția textului ca operă: stimulează o provocare; solicită o receptare/ angajare; declanșează intuiții/ stări/ sentimente; condiția interpretării ca un act de comprehensiune și de recreare: captare de sensuri/ semnificații; explicarea/ comentarea sugestiilor; ierarhizarea valorii textului; transferul mesajului textului prin dezvoltarea sensului într-un text propriu*.

3. Consemnarea analitico-sintetică și deductivă a specificului învățării centrate pe subiect a condus la consemnarea unui șir de sensuri ale acestei orientări în educație. Învățarea centrată pe subiect este văzută ca o activitate individuală, care valorifică disponibilitățile elevilor în creșterea calității cunoașterii; ca opțiune de satisfacere a nevoilor, intereselor, aspirațiilor și potențialului elevului/ subiectului învățării. În sens larg, prin sintetizarea opiniilor cercetare, ideile de bază ale învățării centrate pe subiect accentuează următoarele: învățarea reprezintă *procesele individuale*; învățarea este o *activitate independentă*; valorifică procesele de *autocunoaștere, autoedificare și autorealizare*; valorifică *principiul individualizării* elevului; elevul *devine responsabil* pentru propriul proces de învățare. În viziunea sintetică a centrării pe subiect în procesul educațional, unul dintre cele mai relevante aspecte este *personalizarea*, și anume *împărtășirea, destăinuirea, dezvoltarea*. Destăinuirea, în acest context, este un proces cu două sensuri: a explica altora și a-i

asculta pe alții, reacționând la aceste destăinuri. Deoarece s-a operat cu noțiunea *educație centrată pe subiect*, a fost clarificată noțiunea de *subiect* în raport cu cea de elev: a se cunoaște pe sine, a se percepe ca individualitate și a-și manifesta Eu-l adecvat în diferite contexte; a dialoga cu un alt „Eu”; a proiecta propria activitate în baza intereselor și dorințelor formulate care nu lezează drepturile și interesele celor din jur.

4. Ca bază strategică a valorificării textului sunt formulate două noțiuni inedite: *textocentrism* și *elevocentrism*. Consemnarea acestei perspective conceptuale speciale se referă, în cazul textocentrismului, la o atitudine care pune în prim plan valorificarea textului, integrând toate componentele acționale: receptare, înțelegere, rezumare, interpretare, reproducere, formularea de păreri etc. De asemenea, este formulată, ca generalizare a specificului de valorificare a textului, *strategia textocentristă*, ca o strategie ce se axează pe valorificarea integrală a textului, din diverse perspective, punând în lumină un șir de repere funcționale, cum ar fi plasarea elevului în centrul procesului educațional, luarea în considerare a nevoilor și intereselor copiilor, responsabilizarea elevilor, valorificarea experienței personale, individualizarea și personalizarea învățării etc. În ceea ce privește *elevocentrismul*, această noțiune este un corelativ al noțiunii *centrare pe elev*, cu tot specificul acestei orientări în educație. În cazul elevocentrismului se pun în lumină un șir de repere funcționale, cum ar fi plasarea elevului în centrul procesului educațional, luarea în considerare a nevoilor și intereselor copiilor, responsabilizarea elevilor, valorificarea experienței personale, individualizarea și personalizarea învățării etc.

5. Prin generalizarea concepțiilor, orientărilor, ideilor, opiniilor cu referire la text, competența textuală, centrarea pe elev, centrarea pe text a fost elaborat *Modelul pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect (Modelul pedagogic FeCeTe)*, care este structurat pe cinci niveluri: *Perspective de semnificare a textului; Condiții de valorificare; Baza strategică a valorificării textului; Competența textuală; Formarea competenței textuale în baza Tehnologiei de formare a competenței textuale*. Acest model pedagogic propune o ajustare care să permită acordarea unor semnificații aparte entităților componente. De asemenea, nivelul de formare a competenței textuale a elevului din învățământul primar poate fi evaluat prin produsul procesului educațional, calificând elevul în funcție de capacitatea de a aborda multilateral textul. Rolul elevului este unul activ, acesta fiind principalul subiect al formării.

6. Construirea și operaționalizarea experimentului pedagogic s-a axat pe valorificarea *Tehnologiei de formare a competenței textuale* a elevilor din clasele primare. În cadrul experimentului pedagogic de constatare au fost determinate aspecte privind nivelul de formare a competenței textuale și s-au determinat unele dificultăți în formarea competenței textuale a elevilor din clasele primare. În etapa de constatare la nivelul cadrelor didactice a fost aplicat un chestionar, iar la nivelul elevilor a fost aplicat un test docimologic și patru probe. În acest context, rezultatele ilustrează următoarele cifre procentuale: 21% *foarte bine*; 47% *bine* și 34% *suficient*. În cadrul experimentului pedagogic au fost implementate diferite intervenții

formative atât centrate pe subiect (elevocentriste), cât și centrate pe text (textocentriste): strategiile de comprehensiune, strategiile de receptare, strategiile de interpretare pentru etapele de prelectură, lectură și postlectură, fiind racordate la profilul elevului cititor, astfel încât s-a dezvoltat capacitatea de a descifra și a se orienta într-un text. Secvențele de lecții proiectate au fost în corespundere cu ceea ce se realizează efectiv la lecție, activități de care depinde nemijlocit înțelegerea textului și valorificarea lui aplicativă. În felul acesta, comprehensiunea textului a funcționat la nivelul rațiunii, trăirii și expresiei, cunoașterii și experienței. În acest proces semnificarea textului s-a produs pe toate dimensiunile: pragmatic, semiotic, lingvistic. Datele obținute, în etapa de control, demonstrează rezultativitatea formării prin acumularea competențelor de lucru la textul literar. Rezultatele cantitative sunt mai mari în grupul experimental, vizualizându-se calificativul foarte bine 59,50%, calificativul bine 40,50%; în grupul de control calificativul foarte bine este 35%, iar calificativul bine – 65%. Realizarea experimentului pedagogic a demonstrat funcționalitatea *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școală mică din perspectiva centrării pe subiect*, format teoretic și valorificat aplicativ prin componenta *Tehnologiei în baza textelor literare și nonliterare* ca producătoare de valori literar-artistice. Conceput pentru a fundamenta formarea competenței textuale a elevilor prin strategia textocentristă, în baza fenomenului de centrare pe subiect (elevocentrism) *Modelul pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școală mică din perspectiva centrării pe subiect* s-a dovedit a fi valabil pentru elevii din învățământul primar, realizând un raport inedit între textocentrism și elevocentrism, prin acumularea de funcții distincte de formare a competenței textuale.

RECOMANDĂRI

Pentru concepatorii educaționali:

- Asigurarea valorificării textului literar și nonliterar în clasele primare și a formării competenței textuale a acestora printr-un ***studiu teoretico-metodologic*** cu titlul „*Textocentrismul: reevaluări actuale și valori educaționale*”, care ar aborda integral problematica textocentrismului, furnizând instrumente utile cadrelor didactice antrenate în acest proces.
- Transferul tehnologic al *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școală mică din perspectiva centrării pe subiect* la nivelul claselor gimnaziale, prin ***fundamentarea investigațională*** a strategiei textocentriste corespunzător nivelului de vârstă al elevilor.

Pentru cadrele didactice:

- Valorificarea în practică a *Tehnologiei de formare a competenței textuale a elevilor din clasele primare* la nivelul elevilor din clasele II-III prin valorificarea strategiilor centrate pe subiect, pentru a stimula interesul pentru lectura textelor literare și nonliterare a elevilor din generația Alpha.

Pentru Centrele de formare profesională continuă:

- Elaborarea și validarea ***suporturilor de curs*** în cadrul formării continue a cadrelor didactice care ar aborda problematica formării competenței textuale a

elevilor prin valorificarea reperelor teoretice, a conceptelor inedite, a modelelor practice furnizate prin cercetarea de față.

Designul utilizat pentru cercetarea noastră are anumite **limite**, privind cuprinderea tuturor aspectelor legate de dezvoltarea competenței textuale la elevii de vârstă școlară. De asemenea, nu au fost abordate aspecte legate de textul epico-liric, deoarece acesta este unul specific și complex, depășind obiectivele trasate de noi, dar și existând oportunitatea de a continua cercetările la temă.

BIBLIOGRAFIE:

1. BATHES, R. *Plăcerea textului*. Cluj: Echinoc. 1994. 144 p. ISBN: 973-9114-34-2.
2. BERCA, I., IONESCU MICIORA, M. E. *Metodica predării limbii române clasele I-IV Manual pentru liceele pedagogice*. București: Editura Didactică și Pedagogică 1969. 334 p. ISBN/COD:21404311.
3. CALLO, T., PANIȘ, A., ANDRIȚCHI, V., AFANAS, A., VRABII, V. *Educație centrată pe elev*. Ghid metodologic. Chișinău, 2010. 171 p. ISBN 979-9975-4152-9-3.
4. CARTALEANU, T., COSOVAN, O., GORAȘ-POSTICĂ, V. *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: Pro Didactica, ediția a II-a. 2016. 204 p. ISBN 978-9975-3259-7-4.
5. CHICU, V., SOLOVEI, R., HADÎRCĂ, M., PANIȘ, A., CARA, A. *Formarea continuă a cadrelor didactice în contextul educație centrate pe cel ce învață*. Chișinău: CEP USM, 2010. 80 p. ISBN 978-71-058-9.
6. CORNEA, P. *Introducere în teoria lecturii*. Iași: POLIROM. Ediția a II-a. 1998. 240 p. ISBN 973-683-035-7.
7. CRĂCIUN, C. *Metodica predării limbii române în învățământul primar*. Deva: EMIA. 2002. 208 p. ISBN 973-8163-09-9.
8. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie – Volumul I*. București: Editura DIDACTICA PUBLISHING HOUSE, 2015. 832 p. ISBN 594-848-935-378-9.
9. CRISTEI, T. Imperativul implementării unor modele postmoderne ale educației literar-artistice în paradigma instructivă din Republica Moldova. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice: Didactica științelor filologice*. 2019. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, Vol. 3, 2019. pp. 48-56. ISBN 978-9975-76-270-0.
10. ECO, U. *Lector in fabula Cooperarea interpretativă în textele narative*. București: Univers, 1991. 313 p. ISBN 973-34-0050-5.
11. ENCIU, V. *Teoria literaturii în 100 termeni. Memorator*. Chișinău: ARC. 2010. 120 p. ISBN 978-997-561-594-5.
12. GARDNER, H. *Inteligențe multiple. Noi orizonturi pentru teorie și practică*. București: SIGMA, 2007. 320 p. ISBN 978-9736-493-202.
13. GHERASIM A., CARAN. *Teoria textului*. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008. 294 p. ISBN 978-9975-70-567-7.
14. GHICOV, A. Aspecte metodologice ale poziționării protextuale a elevilor. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*. 2010. nr.9 (39), p. 60-63. ISSN 1857-2103.
15. GHICOV, A. *Cadrul conceptual al retelizării în metodologia protextului* Teză de doctor habilitat în științe pedagogice. Specialitatea 532.02 – Didactica școlară (Limba și literatura română). Chișinău, 2017. CZU: 37.016.046:[811.135.1+821.135.1.09] 043.3.
16. GOIA, V., DRĂGOTOIU, I. *Metodica predării limbii și literaturii Române*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 182 p. ISBN 978-973-304-231-0.

17. GOLUBIȚCHI, S. *Valori epistemice: limba și literatura română în învățământul primar: ghid metodologic*. Chișinău: Print-Caro, 2023. 120 p. ISBN 978-9975-175-54-8.
18. GORAȘ-POSTICĂ, V. Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare – învățare – evaluare. În: Formare de competențe prin strategii didactice interactive. Chișinău: PRO DIDACTICA, 2008. 204 p. ISBN 978-997-597-634-3.
19. GUTU, VI. (coord.), CHICU V., DANDARA O., SOLCAN A. SOLOVEI R. *Psihopedagogia centrată pe copil*, Chișinău: USM, 2008. 197 p. ISBN 978-9975-70-810-4.
20. GUȚU, VI. (coord.) *Educația centrată pe cel ce învață*. Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2009.
21. HADÎRCĂ, M. *Competența de comunicare: Conceptualizare, formare, evaluare*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2020. 164 p. ISBN 978-997-548-177-9.
22. HADÎRCĂ, M. *Educația literar-artistică: paradigma modernă de formare a cititorului elevat de literatură*. În : Didactica Pro Nr. 1 (95) 2016, pp.8-13. ISSN 1810-6455.
23. HOBJILĂ, A. *Limba și comunicare – perspective didactice. Aplicații pentru învățământul primar*. Iași: Editura Universității Al. Ioan Cuza, 2017. 684 p. ISBN 978-606-714-295-2.
24. IANIOGLO, M. *Specificitatea competenței de comunicare asertivă*. În: *Știință, educație, cultură*. Ed. 2022. Comrat: Universitatea de Stat din Comrat, 2022, Vol.2, pp. 41-45. ISBN 978-9975-83-176-5; 978-9975-83-178-9.
25. INGARDEN, R. *Structura fundamentală a operei literare*. În: Probleme de stilistică. București: Univers, 1978, 289 p.
26. ISER, W. *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*. Pitești: Paralela 45. 2006, 412 p, ISBN: 973-697-810-9/ 978-973-697-810-4.
27. JAUSS, H. R. *Pentru o teorie a receptării*. București: Univers, 1983. 280 p.
28. KRISTEVA, J. *Problemele structurării textului*. În: Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel”. 1960–1971. București: Univers, 1980. 317 p.
29. MARIN, M. *Didactica lecturii*. Chișinău: Cartier, 2013. 134 p. ISBN 978-9975-79-861-7.
30. NOREL, M. *Didactica limbii și literaturii române pentru învățământul primar*. București: Grupul Editorial ART, 2010. 244 p. ISBN 978-973-124-497-6.
31. NUȚA, S. *Metodica predării limbii române în clasele primare*. vol. I. București: ARAMIS, 2000. ISBN 973-8066-18-2.
32. OBOROCEANU, V. *Formarea atitudinilor interpretative ale elevilor din clasele primare prin texte literare. Teză de doctor în științe ale educației. 2021*.
33. PAMFIL, A. *Limba și literatura română în școala primară. Perspective complementare*. București: Grupul Editorial Art, 2016. 380 p. ISBN 978-606-710-419-6.
34. PAPADIMA, L. *Limba și literatura română. Hermeneutică literară*. București: Ministerul Educației și Cercetării. Proiectul pentru Învățământul Rural. 2006. 145p. ISBN 10 973-0-04586-0.
35. PARFENE, C. *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală*. Iași: POLIROM, 1999. 184 p. ISBN: 973-683-225-2.
36. PÂNZARU, I. *Practici ale interpretării de text*. Iași: POLIROM, 1999. 256 p. ISBN 973-683-306-2.
37. PÂSLARU, VI. *Epistemele educației moderne: reactualizare, redefinire*. Chișinău: PONTOS, 2023. 524 p. ISBN 978-9975-72-708-3.
38. PLETT H. *Știința textului și analiza de text*. București: Univers, 1983. 444 p.
39. SĂMIHĂIAN FI. *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*. București: ART, 2014. 405 p. ISBN 978-606-710-005-1.
40. SCHIOPU, C. *Opera literară: receptare și interpretare*. Chișinău: S. n., 2022. 224 p. ISBN 978-9975-3207-4-0.

41. ȘERDEAN, I. *Didactica limbii și literaturii române în învățământul primar*. București: CORINT, 2008. 320 p. ISBN 978-973-135-233-6.

42. TRIF, L. *Didactica din perspectiva centrării pe elev*. Suport pentru dezbateri. Alba Iulia, 2012. 72 p.

În limba engleză:

43. GEORGIEVA, S. D. The role of the text in the university training of native language teachers. *SocioPsychological Problems of Mentality*. 16, 49-57. 2020.

44. GOLDRICK M. *The Principles of Student Centrism: The Evolution of Learning Support and Development in Irish Higher Education*. Lambert Academic Publishing, 2011. 284 p. ISBN 978-3844-3967-06.

45. GRUMLY C. *Pedagogies for Student-Centred Learning: Online and On-Ground*. Lanham: Fortress Press, 2014. ISBN 978-1451-4895-3-8.

46. JONES L. *The Student-Centred Classroom*. New-York: Cambridge University Press, 2007. 48 p. ISBN 978-0521-95368-9.

47. NESMEYANOV, A. V., & SHADEKO, V. P. Experience of Text Competence Aspect Modeling (on the example of text competence in written speech activity). *Philological Sciences. Questions of Theory and Practice*, 12(2), 107-111. 2019.

În limba franceză:

48. SLOT, M. F. Development of textual competence during students' work with multimodal learning material. In B. Éric; A. Bente; K. Susanne, & H. Mike (Eds.). *Caught in the web or lost in the textbook?* STEF, IARTEM, IUFM de Basse-Normandie. Paris: Jouve, 475-480. 2006.

În limba rusă :

49. БОЛОТНОВА, Н.С. Текстовая компетенция. В: Эффективное речевое общение (базовые компетенции) Словарь-справочник. Сибирский федеральный университет; Красноярск, 2014. 671-672 с. ISBN 978-5-7638-2675-4.

50. БОНДАРЕВСКАЯ Е.В. Концепция педагогического воспитания, Журнал: современные научные исследования и инновации, Номер: 8 (100). 2019. с 21-28. ISSN: 2223-4888.

51. ХУТОРСКОЙ А.В. *Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному?: Пособие для учителя*. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с. ISBN: 5-305-00121-8.

52. САЛОСИНА, И. В. *Формирование профессиональной текстовой компетентности будущих педагогов в вузе* [Диссертация на соискание ученой степени кандидата медицинских наук, Томский государственный педагогический университет]. 2007. РГБ ОД, 61 07-13/3094.

Lista publicațiilor autoarei la tema tezei

1. GOLUBIȚCHI, S., MIDRIGAN, T. Aspecte teoretice ale competenței textuale în clasele primare. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice: Educație preșcolară și primară*, 1-2 martie 2019, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2019, Vol. 4, pp. 272-276. ISBN 978-9975-76-269-4. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/92784

2. MIDRIGAN, T. Aspecte ale interpretării textului literar în clasele primare. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice: Educație preșcolară și primară*, 28-29 februarie 2020, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, Vol. 4, pp. 221-225. ISBN 978-9975-76-301-1. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/96903

3. **MIDRIGAN, T.** Abordarea textului literar în clasele primare. În: *Orientări axiologice ale constructivismului în educația modernă: Conferință științifico-practică cu participare internațională*, 31 ianuarie - 1 februarie 2020, Chișinău: Tipografia Universității de Stat din Tiraspol, 2020, pp. 103-105. ISBN 978-9975-76-299-1. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/97066
4. **MIDRIGAN, T.** Interpretarea – etapă de a analiza a textului literar în clasele primare. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Pedagogia Școlii Superioare și Psihopedagogie și Pedagogie în Învățământul Preșcolar și Primar*, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, Vol. 2, pp. 174-177. ISBN 978-9975-76-311-0, 978-9975-76-313-4. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/114570
5. **GOLUBIȚCHI, S., MIDRIGAN, T.** Abordarea textului multimodal în clasele primare. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice: Pedagogie în învățământul preșcolar și primar*, 27-28 februarie 2021, Chișinău: Tipografia Universității de Stat din Tiraspol, 2021, Vol. 4, pp. 235-240. ISBN 978-9975-76-321-9. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/124412
6. **MIDRIGAN, T.** Activitățile de lectură în clasele primare. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Științe Exacte și ale Naturii și Didactica Științelor Exacte și ale Naturii*, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2021, Vol. 2, pp. 76-80. ISBN 978-9975-76-312-7. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/143686
7. **GOLUBIȚCHI, S., MIDRIGAN, T.** Aspecte teoretice ale textului literar în clasele primare. În: *Cultura cercetării pedagogice: provocări și tendințe contemporane*, Ed. 1, 5-6 iunie 2021, Chișinău: INCE, 2021, Ediția 1, Vol.5, pp. 36-47. ISBN 978-9975-76-350-9. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/141686
8. **MIDRIGAN, T.** Modalități de receptare a textului literar. În: *Educația în fața noilor provocări*, 5-6 noiembrie 2021, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2021, Vol.1, pp. 303-307. ISBN 978-9975-76-372-1 (PDF). https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/148996
9. **MIDRIGAN, T.** Strategii educaționale centrate pe subiect pentru formarea competenței textuale la elevii din clasele primare. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice: Învățământul preșcolar: Învățământul primar*, 26-27 februarie 2022, Chișinău: Tipografia Universității de Stat din Tiraspol, 2022, Vol. 4, pp. 212-216. ISBN 978-9975-76-382-0.. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/153283
10. **MIDRIGAN, T.** Competența textuală: definiții și componente. În: *Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*, 2022, nr. 5(135), pp. 43-46. ISSN 1810-6455. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7271182>
11. **MIDRIGAN, T.** Textul literar – mijloc de formare a competenței textuale. În: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*, 2022, nr. 3 (29), pp. 159-164. ISSN 1857-0623. DOI: <https://doi.org/10.36120/2587-3636.v29i3.159-164>
12. **MIDRIGAN, T.** Evaluarea competenței textuale la elevii din învățământul primar. În: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*, 2022, nr. 4(30), pp. 191-196. ISSN 1857-0623. DOI: <https://doi.org/10.36120/2587-3636.v30i4.191-196>
13. **MIDRIGAN, T.** Aspecte teoretice ale competenței textuale. În: Conferința științifico-internațională. „Orientări creative în învățământul și cercetarea românească la 30 de ani de la Revoluție. O privire intra- pluri- și transdisciplinară”, decembrie 2019, Bacău, România, volumul I, pp.90-94. ISBN 978-973-0-30978-2.
14. **MIDRIGAN, T., GOLUBIȚCHI S.** Interpretation of literary text in primary classes. In: *Areas of scientific research among young academics. Scientific writing workshops and doctoral students development*. Krakow, 2021, pp.181-191

ADNOTARE

MIDRIGAN Tatiana

Fundamente ale educației centrate pe subiect în formarea competenței textuale a elevilor de vârstă școlară mică, teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 174 titluri, 13 anexe, 149 pagini text de bază, 10 figuri, 34 tabele.

Publicații la tema tezei: Rezultatele obținute sunt publicate în 14 lucrări științifice, 3 articole în reviste de profil, 11 comunicări la conferințe științifice naționale și internaționale.

Cuvinte-cheie: text, competență textuală, unități de competență, centrare pe subiect, analiză pe text, valorificare a textului, textocentrism, elevocentrism, strategii centrate pe elev, strategia textocentristă.

Scopul cercetării: constă în determinarea și validarea experimentală a reperelor teoretico-aplicative ale formării competenței textuale a elevilor din clasele primare din perspectiva educației centrate pe subiect, structurate într-un model funcțional.

Obiectivele cercetării: examinarea noțiunilor cheie ale textului și valorificării educaționale a acestuia; consemnarea perspectivelor de semnificare referențială a textului; analiza elementelor, caracteristicilor, factorilor și condițiilor definitorii ale formării competenței textuale a elevilor din învățământul primar; determinarea specificului strategic și principiilor educației centrate pe subiect în contextul formării competenței textuale a elevilor (*textocentrismul*); fundamentarea teoretică și metodologică a *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect (elevocentrismul)*.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în: esențializarea pedagogică a noțiunii de text și a procesului de formare a competenței textuale (perspective, deziderate, caracteristici, factori, componente, principii); conceptualizarea bazei strategice a valorificării textului: conceptele de *textocentrism* și *elevocentrism*; fundamentarea teoretico-metodologică a *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect*; elaborarea și valorificarea praxiologică a Tehnologiei didactice de formare a competenței textuale a elevilor.

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice rezidă în fundamentarea teoretico-metodologică a *Modelului pedagogic de formare a competenței textuale la elevii de vârstă școlară mică din perspectiva centrării pe subiect*, fapt care a reperat valorificarea *Tehnologiei de formare a competenței textuale în clasele primare* în baza *strategiei textocentriste și abordării elevocentriste*, în vederea asigurării rezultativității activității de valorificare a textului.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de analiza și determinarea fundamentelor teoretice și praxiologice ale valorificării educaționale a textului literar și nonliterar, în identificarea reperelor conceptuale ale competenței textuale; consemnarea teoretică a conceptelor de *textocentrism*, *elevocentrism*, *strategie textocentristă*; stabilirea principiilor, condițiilor și factorilor pedagogici ai formării competenței textuale.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în elaborarea și validarea ansamblului de instrumente pedagogice, *Tehnologiei de formare a competenței textuale în clasele primare* care, prin esența și importanța lor teoretică și praxiologică, reprezintă fundamentele pedagogice determinante și validate.

Implementarea rezultatelor științifice. Cercetarea aplicativă s-a desfășurat în Liceul Teoretic „Ion Creangă”, mun. Chișinău, în anul de studii 2021 – 2022, constituit din 123 subiecți – elevi (3 clase) și 52 cadre didactice din învățământul primar.

ANNOTATION
MIDRIGAN Tatiana

Foundations of subject-centered education in text competence training of early school-age students,

doctoral thesis in educational sciences, Chisinau, 2024

Thesis structure: introduction, three basic chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 174 titles, 13 appendices, 149 pages of basic text, 10 figures, 34 tables.

Publications on the topic of the thesis: The obtained results are published in 14 scientific works, 3 articles in specialized magazines, 11 communications at national and international scientific conferences.

Keywords: text, textual competence, units of competence, focus on the subject, analysis on the text, capitalization of the text, text-centrism, student-centrism, student-centered strategies, text-centric strategy.

The purpose of the research: consists in the determination and experimental validation of the theoretical-applivative benchmarks of the formation of the textual competence of primary school students from the perspective of subject-centered education, structured in a functional model.

Research objectives: examining the key notions to the text and its educational use; recording the perspectives of the referential meaning of the text; analysis of the defining elements, characteristics, factors and conditions of the formation of the textual competence of students in primary education; determining the strategic specifics and principles of subject-centered education in the context of forming students' textual competence (text-centrism); theoretical and methodological foundation of *Pedagogical model of training the textual competence of primary school students from the perspective centering on the subject* (student-centrism); the design of the experimental approach of the valorization of the text in the primary education at the process and product level; monitoring and evaluating the impact of educational interventions based on *The technology of training students' textual competence* on the formation of textual skills of students of small school age.

Scientific novelty and originality of research resides in: pedagogical essentialization of the notion of text and the process of formation of textual competence (perspectives, desiderata, characteristics, factors, components, principles); conceptualizing the strategic basis of text exploitation: the concepts of text-centrism and student-centrism; the theoretical-methodological foundation of the *Pedagogical model of training the textual competence of primary school students from the perspective centering on the subject*; the elaboration and praxeological valorization of the didactic Technology for the formation of students' textual competence.

The results obtained that contributed to the solution of the scientific problem resides in the theoretical-methodological foundation of *Pedagogical model of training the textual competence of primary school students from the perspective centering on the subject*, a fact that identified the capitalization of *Textual competence training technology in primary grades* based on *text-centric strategy* and *student-centric approach*, in order to ensure the effectiveness of the text valorization activity.

The theoretical significance of the research it is supported by the analysis and determination of the theoretical and praxeological foundations of the educational valorization of the literary and non-literary text, in the identification of the conceptual landmarks of the textual competence; theoretical recording of the concepts of *text-centrism*, *student-centrism*, *text-centric strategy*; establishing the principles, conditions and pedagogical factors of the formation of textual competence.

The applied value of the research consists in the development and validation of the set of pedagogical tools, *Textual competence training technology in primary grades* which, by their theoretical and praxeological essence and importance, represent the determination and validation of pedagogical foundations.

Implementation of scientific results. The applied research was carried out within the "Ion Creangă" Theoretical High School, Chisinau municipality, in the 2021-2022 school year, consisting of 123 subjects - students (3 classes) and 52 primary education teachers.

MIDRIGAN TATIANA

**FUNDAMENTE ALE EDUCAȚIEI CENTRATE PE SUBIECT ÎN
FORMAREA COMPETENȚEI TEXTUALE A ELEVILOR DE VÂRSTĂ
ȘCOLARĂ MICĂ**

SPECIALITATEA 531.01 – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar: 24.09.2024

Hârtie ofset. Tipar ofset

Coli de tipar: 1.5

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 50 ex.

Comanda nr. 53

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, str. Ion Creangă, nr. 1, MD-2069